Socialstyrelsen

Konsekvensutredning – förslag till ändringar i Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2013:1) om ekonomiskt bistånd

Dnr 4.1-56123/2026

Innehåll

1 Bakgrund 5

1.1 Gällande rätt 5

1.2 Det aktuella problemet och den förändring som Socialstyrelsen eftersträvar 6

1.3 Konsekvenser om ingen åtgärd vidtas 6

2 Förslag och alternativa lösningar 8

2.1 Socialstyrelsens förslag 8

2.2 Alternativ som finns för att uppnå förändringen 8

3 Konsekvenser av förslagen 10

3.1 Berörda av regleringen 10

3.2 Kostnader och intäkter för kommunerna och regionerna 10

3.3 Konsekvenser för kommunala självstyret 10

3.4 Kostnader och intäkter för staten, företag och enskilda 10

3.5 Konsekvenser för enskilda och barnkonsekvensanalys 10

3.6 Åtgärder för att förslagen inte ska medföra mer långtgående kostnader/begränsningar än nödvändigt för att uppnå syftet 11

3.7 Bedömning av om förslagen överensstämmer med eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till EU 11

4 Ikraftträdande, övergångsbestämmelser och informationsinsatser 12

4.1 Ikraftträdande 12

4.2 Informationsinsatser 12

4.3 Hur och när konsekvenserna av förslagen kan utvärderas 12

1 Bakgrund

Riksdag och regering beslutade våren 2026 om ändringar i regelverket som rör ekonomiskt bistånd.[1] Vissa ändringar i socialtjänstlagen (2025:400), SoL, berör rekommendationer som finns i Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2013:1) om ekonomiskt bistånd. Det finns därför ett behov av att se över och revidera SOSFS 2013:1 för att tillse att det inte däri finns allmänna råd som är oförenliga med ändringarna i regelverket.

1.1 Gällande rätt

Regler som rör socialtjänstens insatser för ekonomiska behov finns framför allt i 12 kap. SoL, 12 kap. socialtjänstförordningen (2025:468), SoF, och SOSFS 2013:1.

Enligt 12 kap. 7 § första stycket 1 SoL lämnas försörjningsstöd för skäliga kostnader för vissa kostnadsposter. Av andra stycket framgår att regeringen anger en norm (riksnorm) för hur dessa kostnader ska beräknas. I tredje stycket anges att socialnämnden i ett enskilt fall ska beräkna dessa kostnader till en högre nivå om det finns särskilda skäl för det samt att nämnden i ett enskilt fall får beräkna kostnaderna till en lägre nivå, om det finns särskilda skäl för det.

Den 1 januari 2027 träder ändringar i kraft som bl.a. avser 12 kap. 7 § SoL om riksnormens kostnadsposter och förutsättningar för att lämna försörjningsstöd utöver riksnormen. Kostnadsposterna dagstidning och telefon ersätts då av internet och telefoni.[2] Det tillkommer även en ny bestämmelse, 12 kap. 7 b § SoL, som delvis motsvarar tidigare 12 kap. 7 § tredje stycket.[3] Enligt 12 kap. 7 b § andra stycket SoL ska socialnämnden i ett enskilt fall beräkna kostnader till ett högre *belopp* om det för barn och skolungdomar som är under 21 år finns *särskilda skäl*, och för andra om det finns *synnerliga skäl* för det. Enligt tredje stycket får socialnämnden i ett enskilt fall beräkna kostnaderna till ett lägre *belopp*, om det finns *särskilda skäl* för det.

I förarbetena framgår att med *särskilda skäl* i 12 kap. 7 b § andra stycket SoL avses samma sak som i hittillsvarande 12 kap. 7 § tredje stycket SoL. Vad gäller det nya kravet på *synnerliga skäl* så anges bl.a. att tillämpningen ska vara restriktiv. Vissa situationer nämns och det tas upp att det ska röra sig om situationer där det vore uppenbart oskäligt att inte beräkna kostnader till ett högre belopp, t.ex. om det annars finns en konkret fara för den enskildes hälsa, sociala situation eller möjlighet att leva ett värdigt liv. Vidare nämns att bestämmelsen om socialnämndens möjlighet att i ett

[1] Se proposition 2025/26:207 Aktivitetskrav för mottagare av försörjningsstöd och proposition 2025/26:201 Reformerat försörjningsstöd – bidragstak och ökade möjligheter till arbete.
[2] Prop. 2025/26:201 s. 17 och 107.
[3] Prop. 2025/26:201 s. 108.

enskilt fall beräkna kostnaderna till ett lägre belopp, om det finns *särskilda skäl* för det, motsvarar hittillsvarande bestämmelse i 12 kap. 7 § tredje stycket SoL.[4] Eftersom ordet *nivå* ersatts av ordet *belopp* i lag- och förordningstext så införs samma ändringar i de allmänna råden så att det blir tydligt vad de allmänna råden avser. Den språkliga ändringen av ordet *nivå* till *belopp* kommenteras inte särskilt i förarbetena till lagen.

Socialstyrelsen ger i SOSFS 2013:1 rekommendationer till stöd för bedömningen i vissa fall av den enskildes rätt till ekonomiskt bistånd enligt SoL. Under rubriken ”Försörjningsstöd – riksnormen enligt 12 kap. 7 § första stycket 1 socialtjänstlagen och 12 kap. 1 och 2 §§ socialtjänstförordningen (2025:468)”, finns allmänna råd som rör beräkningen av kostnader till en högre respektive lägre nivå än riksnormen. De allmänna råden, som utgår från lagstiftningen, träffas av kommande ändringar i regelverket.

1.2 Det aktuella problemet och den förändring som Socialstyrelsen eftersträvar

Myndigheten konstaterar att SOSFS 2013:1 i sin befintliga lydelse inte fullt ut kommer att harmoniera med 12 kap. 7 § första stycket 1 och 7 b § andra och tredje styckena SoL från 1 januari 2027. Begreppet *nivå* kommer inte att finnas kvar i lagstiftningen, i stället används *belopp*. Till skillnad från i dag kommer kravet på att beräkna kostnader högre om det finns *särskilda skäl* enbart att avse barn och skolungdomar som är under 21 år. För övriga kommer det att krävas *synnerliga skäl*. Listan i SOSFS 2013:1 med särskilda skäl att beräkna kostnader till en högre nivå hänvisar vidare till kostnadsposten tidning, som inte längre kommer att ingå i riksnormen. Telefon, som inte heller kommer att finnas kvar som en separat kostnadspost, förekommer också.

Lagändringarna medför således att åtgärder behöver vidtas för att SOSFS 2013:1 inte ska vara oförenlig med det ändrade regelverket.

1.3 Konsekvenser om ingen åtgärd vidtas

Justeringarna i SOSFS 2013:1 föreslås till följd av ändringar i lagstiftningen som träder i kraft 1 januari 2027. Om ingen åtgärd vidtas kommer SOSFS 2013:1 inte att harmoniera med lagstiftningen i aktuella delar och kommer därför inte att kunna tillämpas fullt ut.

[4] Prop. 2025/26:201 s. 26-30 och 108 f.

Om inga åtgärder vidtas och socialnämnderna utgår från befintliga rekommendationer vid ansökningar om ekonomiskt bistånd, kan tillämpningen bli felaktig. Detta gäller bl.a. om särskilda skäl läggs till grund för beräkning av kostnader till en högre nivå även när ärendet avser andra än barn och skolungdomar som är under 21 år, i stället för det nya kravet på synnerliga skäl i 12 kap. 7 b § andra stycket SoL.

Socialstyrelsen bedömer att informationsinsatser om lagändringarna i annan form, så som meddelandeblad, kunskapsstöd och liknande, inte fullt ut kan kompensera för felaktigheter i SOSFS 2013:1 och motverka de risker i tillämpningen som de medför.

2 Förslag och alternativa lösningar

Nedan presenteras Socialstyrelsens förslag och alternativa lösningar.

2.1 Socialstyrelsens förslag

Socialstyrelsens förslag är att det råd som idag har rubriken ”Särskilda skäl att beräkna kostnader till en högre nivå” justeras till att endast avse barn och skolungdomar som är under 21 år samt att ordet nivå byts ut mot belopp. Det framgår inte av förarbetena att ändringen av nivå till belopp skulle innebära någon ändring i sak, och ändringen i de allmänna råden är därför även i den delen endast en följdändring. Vidare föreslås att hänvisningen till tidning tas bort, eftersom kostnadsposten tidning inte längre kommer att ingå i riksnormen.[5] I syfte att förtydliga att förhöjda kostnader i samband med ett barns umgänge med sina föräldrar kan avse barnets behov föreslås att exemplet omformuleras till ”om det är en förutsättning för att ett barn ska kunna ha umgänge eller kontakt med sin förälder i en rimlig omfattning och därför har extra utgifter för t.ex. fritid och lek samt telefon”. [6] Begreppet telefon bedöms kunna vara kvar då kostnaden även framöver kommer att rymmas inom riksnormen om än som en del av kostnadsposten internet och telefoni.[7]

Vidare föreslås att rubriken ”Särskilda skäl att beräkna kostnader till en lägre nivå” justeras till ”Särskilda skäl att beräkna kostnader till ett lägre belopp”.

Avslutningsvis föreslås att den övergripande rubriken kompletteras med en hänvisning till 12 kap. 7 b § SoL dvs. den bestämmelse där förutsättningarna för att frångå riksnormen kommer att regleras.

2.2 Alternativ som finns för att uppnå förändringen

Myndigheten har under arbetet övervägt att ta bort befintligt råd om särskilda skäl att beräkna kostnader till en högre nivå. Att helt ta bort det allmänna rådet om särskilda skäl för beräkning av kostnader till högre nivå skulle dock innebära att den vägledning genom allmänna råd som finns idag och som i vissa fall uttryckligen avser spädbarn respektive barn, och inte i något fall uttryckligen utesluter barn och skolungdomar som är under 21 år, skulle tas bort trots att den även efter ändringarna i SoL den 1 januari 2027

[5] Prop. 2025/26:201 s. 107.
[6] Jfr prop. 2025/26:201 s. 29 f. och SOU 2025:15 s. 779.
[7] Prop. 2025/26:201 s. 17.

skulle kunna vara kvar. Detta ligger till grund för förslaget att behålla rådet med vissa anpassningar, vilket medför att rekommendationerna finns kvar för barn och skolungdomar som är under 21 år och kan ge vägledning i tillämpningen.

Myndigheten konstaterar att de många förändringarna i regelverket kring ekonomiskt bistånd som har beslutats under 2026, inklusive det nya kravet på synnerliga skäl i vissa fall, kan föranleda behov av en större översyn av SOSFS 2013:1 och framtagande av nya rekommendationer. Inget av detta ryms dock inom ramen för nu aktuell revidering.

3 Konsekvenser av förslagen

3.1 Berörda av regleringen

Rekommendationerna som finns i SOSFS 2013:1 berör enskilda barn, skolungdomar som är under 21 år och vuxna som ansöker om ekonomiskt bistånd, samt i förlängningen förvaltningsdomstolarna som prövar överklaganden.

Kommuner berörs av de allmänna råden SOSFS 2013:1 vid socialnämndernas handläggning av ärenden som rör ekonomiskt bistånd. Personal som handlägger ärenden liksom den personal som arbetar med övergripande planering, ledning av verksamheten berörs således också.

3.2 Kostnader och intäkter för kommunerna och regionerna

Förslagen består av följdändringar utifrån lagändringar samt förtydliganden utan ändring i sak och innebär därför i sig inga kostnader.

3.3 Konsekvenser för kommunala självstyret

Förslagen består av följdändringar utifrån lagändringar samt förtydliganden utan ändring i sak och innebär därför i sig inga ingrepp i det kommunala självstyret.

3.4 Kostnader och intäkter för staten, företag och enskilda

Förslagen består av följdändringar utifrån lagändringar och förtydliganden utan ändring i sak och innebär därför i sig inga kostnader eller intäkter.

3.5 Konsekvenser för enskilda och barnkonsekvensanalys

Det allmänna råd som finns i dag avseende särskilda skäl att beräkna kostnader till en högre nivå föreslås finnas kvar. Enligt ändringsförslagen så kommer rådet endast avse barn och skolungdomar som är under 21 år.

Förslaget att förtydliga att förhöjda kostnader i samband med ett barns umgänge med sina föräldrar kan avse barnets behov och inte förälderns, är

inte avsett att innebära någon ändring i sak.[8] Förtydligandet bedöms ändå vara till barns fördel eftersom det medför att rekommendationen i fråga uttryckligen bör tillämpas avseende barn.

3.6 Åtgärder för att förslagen inte ska medföra mer långtgående kostnader/begränsningar än nödvändigt för att uppnå syftet

Förslagen går inte utöver vad som bedöms krävas. Föreslagna justeringar innebär att den vägledning som kan finnas kvar kommer att vara det.

3.7 Bedömning av om förslagen överensstämmer med eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till EU

Förslagen innebär ingen ändring i förhållande till Sveriges skyldigheter i förhållande till EU.

[8] Se prop. 2025/26:201 s. 30.

4 Ikraftträdande, övergångsbestämmelser och informationsinsatser

4.1 Ikraftträdande

De lagändringar som föranleder ändringarna i SOSFS 2013:1 träder i kraft 1 januari 2027. Socialstyrelsen planerar att fatta beslut om ändringarna i SOSFS 2013:1 under november 2026, samt att de ska gälla från och med samma datum som lagändringarna, dvs. den 1 januari 2027.

4.2 Informationsinsatser

Socialstyrelsen kommer att sprida information om de allmänna råden på myndighetens webbplats. Socialstyrelsen kommer att överväga om det inför att de börjar gälla behövs ytterligare informationsinsatser.

4.3 Hur och när konsekvenserna av förslagen kan utvärderas

Socialstyrelsen har en beslutad process för uppföljning av författningar. Syftet med processen är att säkerställa att Socialstyrelsens författningar (föreskrifter och allmänna råd) följs upp på ett systematiskt sätt. Målet med processen är att identifiera och analysera eventuella behov av ändringar i Socialstyrelsens författningar i syfte att säkerställa att författningarna uppfyller krav på att vara aktuella och ändamålsenliga. De allmänna råden kommer att följas upp i enlighet med denna process.

De allmänna råden kan utvärderas efter uppföljning genom dialoger med verksamheter, organisationer och tillsynsmyndigheter m.fl. och/eller enkätundersökning om sådant behov framkommer. Utvärderingen föreslås ske inom fem år från ikraftträdandet.